

BARTHA GUSZTÁV

SAJGÁS
(Befejezés)

Hetedik fejezet

Az igazi saslik bárányhúsból készül. Három napig kell pácolni a húst boros-hagymás, fűszeres lében, hogy kellőképpen megérjen, elveszítse a faggyú ízét. A sütése sem kimondottan faszénparázon történik, ildomos a kék lánggal sercegő szénre nyers szilva- vagy meggyfa gallyat rakni, megvárni, míg füstjük jól átjárja a vasnyáron forgotott, hagymaszeletekkel váltakozó húsdarabkákat. A grúzok és az örmények állítólag citromlével locsolgatják a saslikot sülés közben, de citromhoz olcsón legfeljebb Lembergben lehetne hozzájutni, citromléhez meg... Hagyjuk! Valló Péter sejtette, miből készülhetnek a piaci zugárusoknál kapható állítólagos citromlevek, de azt valóságosan megtapasztalta, milyen gyomorégést tudnak okozni. Citromsavból pancsolhatták; feltehetőleg oly módon, ahogyan vincellér Etelka keresztelgette láncon tekert kövidinkáját. „Jó ide a páclé is” – bizonygatta Lajcsi pincérnek, ha kötözködött, felrótta, hogy a megyei, járási vezetők kényes gyomrát nehéz becsapni holmi ecetes-borsos, babérleveles parlagi pácléöntetekkel.

Lajcsi pincér affektálva beszélt, piperkőcként öltözködött, s két-három féldeci után úgy riszálta a fenekét, mint egy magát kellető nőszemély. A sziklakerttel ékes saslikozó placcán, a terméskőből rakott hátfaluk révén kerítésként is szolgáló félereszek alatt álló hosszú asztalok bármelyike mellett letelepedő vendégnek elég volt egy pillantást vetnie Lajcsi izgékony, törekeny alakjára, pillangószárnyra emlékeztető csokornyakkendőjére, hogy odáig legyen a gyönyörűségtől: „Jé, egy igazi pincér!”

Megérte a pénzét.

A saslikozó konyhájának vasajtóval lezárt kamrájában ládaszám eldugott pezsgő, konyak, likőr adta Lajcsi modoros lényének aranyfedezetét, hogy nem halt pusztába az utána kiáltott szó: „Hahó!” A legtöbbet jelentette, amit egy szó jelenthetett 1988 májusában. Hörpintenénk! Kortyintanánk! Nyakalánánk valami jobb fajta italt! Pénz nem számít! S valóban nem számított. A gorbacsovi alkoholtörvénynek köszönhetően a vodka és a bor rég eltűnt a vasráccsal őrzött italboltok polcairól; hiánycikké vált a kölnivíz! Egy korsó sömek nevezett, kékesen habzó, savanyú valamiért órákig kellett sorban állni. Csoda, hogy maguktól kinyíltak a bugyellárisok; röpködtek a huszonötösök és az ötvenesek, ha egy üveg márkás italról volt szó? Nem. Sőt, a bűvszót rik-

kantgató bennfenteseknek egyenesen imponált, hogy az ő bőkezűségüknek hála, Lajcsi pincér drága kínai selyem ingekben, cirádásnál cikornyásabb csokornyakkendőkben parádézik a saslikozó placcán.

Ahogy a salátakörítés ára aránylott az egyszer használatos tányérvákon felszolgált saslik értékéhez, úgy aránylott a Valló Péter végezte sasliksütés megítélése Lajcsi pincér hivatalához. A folyóparti nyaralóhely saslikozójában – mint az életben általában – az előtérbe tolt látványos tinglitangli, no meg a hátrében folyó mutyizás résztvevői voltak az értéket teremtő munka igazi haszonélvezői. Őket illette a tisztelet, a hosszú pénz, őt a szemrehányás és a könnyfacsaró füst. Így érezte Péter, ezt értette ki a saslikozóban ledolgozott első hetek után, az általa disznóhúsból (igazi, bárányhúsból készült saslik csak a megyei, járási főnökségnek dukált) sült saslikot ért kritikákból. Mintha ő tehetett volna arról, hogy a heti két alkalommal leszállított, a konyhai mérlegen lemázsált fél disznók hújának harmadrésze szalonna. Pácolhatta külön fazékban, ecetesebb, fűszeresebb lében; forgathatta bármily szaporán a nyársakat a parázs fölött, a hússal váltakozó szalonnakockák töpörtyűvé töpörödtek. Hiába kérlete lesz-apósát, hájas Vargát: ha már a csontot átveszi erőleves, borscs és scsí leveslé alapjának, átvehetné a szalonnát is az étterem konyhája. Kiolvasztaná, sütnének rá rántottát, beledarálnák fasírhúsba... Cöccögés vagy hümmögés volt a válasz. Lajcsi pincér kellett hozzá, vitriolos megjegyzései a spanyolviaszról, Kolumbusz tojásáról, hogy Valló Péter megértse: a konyha eddig is átvette, ezután is át fogja venni a szalonnát – papíron.

– De hát ez csalás! – hüledezett Péter. – Hús árát számolni szalonnáért, ez... a vendégek becsapása...

– Te tényleg hülye vagy, vagy direkt csinálsz? – szegezte a kérdést Péternek Lajcsi pincér indulatosan. – Figyelj: ha nem vetted volna észre, a kereskedelmi egyesülés nem papnevelde! Kéz kezet mos. Ad kettő: ha nem fogod be a csőröd, saját tojásodból fog rántottát sütni a főnök!

Az anyjával, Valló Borissal szalonnaügyben lefolytatott diskurzus megint csak választás elé állította Pétert: vagy otthagyja a saslikozót, vagy belátja, hasznosabb dolog eltanulni Lajcsitól a rongyrazás tudományát, lesz-apósától, hájas Vargától a sima modort, mintsem folyton lázadozni, dühösködni a nyaralótelepen tapasztalt visszásságok miatt. A tanulást választotta. Mert... bolond, aki nem akar értékes kapcsolatokkal hivalkodni; egyszer kincseket rejtő raktárak kulcsosomóit forgatni, zörgetni a meredt szemű... izé, parasztok előtt. S addig, hát igen, addig is a sors kegyeltje lehet az ember, ha ad magára, és tízszer megnézi, kivel áll szóba. Lám, alig egy hétig cifrázkodott, hallgatott, mint egy kuka, s hipp-hopp,

Lajcsi pincér szokásává vált, hogy a zárórát követő elszámolás után ott felejtse öt, hétfélegyen tíz rubelt a konyha vasasztalán. A lesz-após, hájas Varga nem lett ugyan adakozóbb, csak elnézőbb. A kéz kezest mos elv nem a kicsinyességről szól. Ha valamivel több húst hagyott az orja-, a lapocka- és a combcsontokon, elfeledkezett az oldalas kicsontolásáról, már összehozott heti huszonöt rubel plusz pénz. (Ennyit jattolt az étterem főszakácsnője a cupákos csontokért. Fennállóan seftelt a konyhára szállított színhússal, kellett a pótlás.) Harmadik idénye kezdetekor mégsem volt megelégedve csirrenő-csurranó, a hónap végére sokra rugó keresetével. Rögvest hajszálra lelt a levesben, légy piszokra a frissen meszelt falon, ha arra gondolt, hogy lesz-apósa becsapta. Egész télen, tavasszal azzal hitette, hogy az új szezonban ő lesz a főnök a saslikozóban, nem kell ácsingóznia a Lajcsi pincértől kapott borra valóért, osztalék jár majd neki a számlák körüli suskusból, mint szép Macának. Hiába csitította, adta okát hájas Varga választásának Vallóné, ő csak fújta a magát: „Ne má’, még hogy a szakácsdiplomája végett! Aláadta a farát a hájasnak, persze hogy forog a kerék!”

Maca valóban babaarcú szépség volt, s Péter ellenszenvére (fel-fel-parázsló buja vágyaira) fittyet hányva, fenemód ügyes. Két ember helyett dolgozott, három helyett mosolygott, nevetett, csacsogott fáradhatatlanul. Nemcsak a saslikozó konyháján készítette a kipurciózásra váró nagy tál salátákat, szeletelt fel tizenöt-husz kenyeret egyvégtében; igazgatta a tányérekben felszolgálásra váró saslikot, salátát gusztyusosra; intézte a papírmunkát, az elszámolást záróra után Lajcsi pincérral, hájas Vargával – az egységhez tartozó kis büfét szintén ő vezette. A telepen nyaraló turisták még javában aludtak, de szép Maca már főzte a kávé, féldeciert cserébe áthordatta a soros éjjeliőrrel a fedett teraszos fagylaltozó hűtőkamrájából az ásványvizet, limonádét, megsürgette a konyhán a húsos, hagymás, káposztás pirogokat, a termoszkannányi teát. Úgy ám, mire égre hágtak a folyó felett az első pacsirták, már ott állt vasalt köpenyben a kis pavilon nyitott ablaka mögött, s mosolyogva várta vendégeit. Sokféle-fajta mosolya volt szép Macának: bocsánatkérő, elnéző, kacér, bűnbánó, kihívó, megbocsátó. Valló Pétert néha mindegyik dühítette: azt kívánta, szerette volna, hogy munkatársnője sírjon – mit sírjon: fejére kulcsolt kezekkel üvöltsön! –, hogy... hogy ő magához ölelhesse, csókjaival megvizsgálhassa. Elszabadult, nekivadult képzelete nem ismert határt: négyszer, ötször, hatszor egymásután... izé, a kisfiát egyedül nevelő, elvált asszonyt.

Tizenkét kilométert biciklizett Péter naponta az üdülőszezon öt hónapja alatt, s erről a kiváltságáról az új idény kezdetekor sem kívánt

lemondani, hiába ajánlgatta lesz-apósa, hájas Varga, hogy a kocsijával hozza-viszi, ha kell. Szüksége volt plusz erőfeszítésre, a hat kilométerre reggel, este. Munkába jövet azért, hogy testben, lélekben felkészítse magát a tizenkét, hétvégeken tizennégy órás munkanapra; hazafelé menet azért, hogy kiszellőzzön fejéből a zárás után megivott egy-két deci vodka, no meg a... káosz, a hogy is mondják...

Péter sorsának alakulása egy kívülálló szemszögéből nézve talán rendjén valónak tűnhetett. A fekete kellőképpen összemósodott benne a fehérrel, és ívelni is szépen ívelt, együtt a hasonló élethelyzetben levőkével. Senki nem sejtette, hogy Valló Pétert pont a szürkesség, a rosszat a jótól elválasztó éles vonal hiánya nyomasztotta, mikor ő maga sem volt vele tisztában! Jobb híján Panni vele szemben tanúsított közönyét hibáztatta, a mind meddőbb és ritkább udvarlóestéket; szép Maca formás alakját, mert útjában állt az érvényesülésének, és... mert nem lehetett az övé. Nem csoda, hogy nem értette, miért kerítette néha hatalmába az érzés, hogy nem ő áll a samott-téglából rakott tűzhely mellett; hogy valaki más forgatja a vasnyársakat, locsolja páclével a sülő saslikot. Valaki, aki Ő, de mégse. „Nem, az a színtelen, szagtalan, helyzetébe belenyugodott ember nem lehetek én!” – motyogta magában.

Lajcsi pincér a kimerültséggel magyarázta Péter rémlátásait, a déja vu-érzést, s azzal vigasztalta Pétert, hogy ő sem érez másképp, de két-három hét bőven elég ahhoz, hogy a keze, a lába és az agya hozzászokjon a túlzott igénybevételhez, s menjen minden, mint a karikacsapás. De eltelt egy szezón, el a második, az új idényből is három hét, s a zűrzavarból nem lett vaklárma, ahogy a pincér ígérte. Nem és nem!

Forgathatjuk, rakosgathatjuk bárhogy a féligazságokat, ítéletnapig nem állnak össze áttekinthető, felvállalható egésszé. S miért lettek volna Valló Péter részgizságai kivételek? Mert néha úgy vélte, hogy ő voltaképpen semmit nem akart, semmiről sem tehetett – hátára vette, viszi az ár? Istenkém, akkortájt (ahogy napjainkban) hány és hány fiatalembernek már az is számtalan megalkuvásába, nem kis erőfeszítésébe került, hogy megmaradjon a sodrásvonalban. Legfeljebb álmódozhattak öt-hatszáz rubeles havi jövedelemről, kétszobás, nagykonyhás kockaházról; vaskerítéses, rendezett portáról. Péternek megadatott, és hiába ismételtette az anyja unos-untalan, hogy inkább legyen az embernek száz irigye, mint egy megszánója: fia mégis sajnáltatni próbálta magát, főképp szép Macával. Napjában többször elpanaszolta neki hajszoltságát, kialvatlanságát; felhánytorgatta előtte: ha nem kellene olyan nagyon a pénz, úgy itt gázná a szélhámos bagázst, de úgy...

Vince talán elmagyarázhatta volna Péternek, hogy a gyors és nagy változások kiváltotta stressz hibáztatható a fölös aggodalmakért, a növvő hiányérzetért. Igen, hogy a jómódot szokni kell, a veszteségeket meg elfogadni. Az elmúlás az élet velejárója – senkinek sem használ vele, ha Kati mamát gyászolhatja. És igen: Janika meg biztosan meggyógyul, a motorszerelők nem szoktak korán halni. Kustyán Vince azonban jó másfél éve hátat fordított a falunak, rajzot tanított az egyik városi iskolában, kiállításokra hordta a festményeit, s újra szakállat, hosszú haját növesztett. Dehogy gondolt ő Valló Péter bújával-bajával – á, dehogy! Ha hétvégeken kiruccant a folyóhoz sátorozni a cimboráival, s netán feljött a partról a saslikozóba – a peresztrojka, a glasznosztj áldásairól áradozott Péternek. Nagy bennfentesen arról sugdosott, hogy Karabahban befuccsolt a lenini nemzetiségi politika – ölik, lövik egymást az örmények meg az azerik; szervezkednek a csecsenek; az Unióból való kiválásra törekszenek az észtek, a lettek...

A műteremlakásba háromgyerekes családot költöztetett a kolhozelnök. Munkáskéz kellett a farmra, nem plakát a falra.

Valló Péter együtt nevetett a családdal azon, hogy a holland vérvonallal bíró, drága pénzen megvásárolt fekete-tarka tehénállományt röpke másfél év alatt sikerült kecskenyájja (annyi tejet adtak, mint egy kecske) züllesztenie a hozzá nem értéssel frigre lépő szabadrablásnak. Nem hogy abrakot nem láttak szegény jószágok, ehető takarmányt se nagyon. A régi munkásgárda szétszéledt: volt, aki karkedvezménnyel nyugdíjba ment, volt, aki máshol keresett talált magának munkát. Aki maradt – el bírta viselni a szívásajdító tavaszi látványt, mikor első csordahajtáskor a csontra fogyott tehenek szinte a térdükön vonszolták ki magukat a legelőre – rásegített a takarmánykészletet saját zebre elseftelő kis- és nagyfőnökök tevékenységére: lopott boldog-boldogtalan. Aki kevesellte, továbbállt. Állandósult a munkaerőhiány.

Péter szívből nevetett a tehénfarm felől hallottakon, amolyan „én megmondtam” elégtétel-félet érzett, de mikor fülébe jutott, hogy a lovak alatt az almot sem igen cserélik, szügyig állnak a ganajukban, elment a kedve a nevetéstől. Lefekvés után megkönnyezte Csipást és Kehest, nagybátyja egykori lovait, pedig hol voltak azok már! Lelkük az égi mezőkön legelészett – a húsból kolbász készült. Csipás csikói botladoztak a telepet a szérűvel összekötő gödrös, sártól habarékos úton, patáikon csálén álltak, lötyögtek a hideg vasalással felütött patkók.

Az új szomszédok szegényes, kopott bútoraival aznap tolatott fel a teherautó a gazdátlanul álló ház gyepes udvarára, mikor Janika hazajött a katonaságból. Vallóné ölelte, csókolta kiszolgált, katonaruhás fiát; fülelte

óhaját, sóhaját, leste a mozdulatait. Ó, istenem, hány éjszakán át nem aludt, hallgatta a Szabad Európa Rádió híradásait! Napközben hiába várta a postást; utaztak be háromszor id. Vallóval városba a Hadkiegészítő Parancsnokságra – Janikától nem érkezett levél, nem jött felőle hír. Sőt, mikor harmadjára mentek a parancsnokhoz, a behemót főtiszt nagy léptekkel, dühösen kijött eléjük a folyosóra, s mindenki füle hallatára rájuk üvöltött. Imperialista bérencnek, magyar fasisztának, rémhírterjesztőnek nevezte őket, s azzal fenyegetőzött, ha még egyszer beteszik lábukat az épületbe, személyesen fog gondoskodni arról, hogy ne lássák többé a fiúkat. Legalábbis így fordította le az ura, id. Valló – már az utcán – a hallottakat; a többit értette Valló Boris.

A képmutatás és a hiúság sakálüvöltésének egyformák a regiszterei, szóljanak bármilyen nyelven; a fiúkért aggódó anyai szívek azonban erősek. Valló Borist sem tudták megrémíteni, céljától eltántorítani. Hiába igyekezett id. Valló Péter a hazaúton meggyőzőbb színben feltüntetni a parancsnok pár napja adott magyarázatát, a felesége döntött, mégpedig a parancsnokság épületének emeletéről lejövet: utazik Kijevbe, ha kell, Csernobilba. Janika nem lustult el, nem lányok után kujtorog, ahogy a tiszt állítja; az atombaleset sem egy kisebb üzemzavar, amit az ellenséges propaganda fúj fel elefánttá. Nem. Akkor nem üvöltözött volna torkaszakadtából a tiszt. Ajjaj, ha nem hoz levelet a postás aznap délután Janikától, akkor Vallóné estére az Ungvár–Harkov személyvonat egyik fülkéjében ül! Ismerte az utat, kétszer látogatták meg fiúkat az urával, vittek bőröndnyi füstölt húst, drága pénzen vett márkás farmert a felettesének, hogy emberségesen bánjon Janikával. Megfigyelte, aki utazni akar, orosz nyelvtudás nélkül is elboldogul. Elég a vasútállomáson odamenni a katonai „kasszához”, beadni a résen katonafia levelének borítékát, aztán magára mutatni, s a fülkében ülő kisasszony kérdés nélkül kiállítja az adott címre szóló menetjegyet.

Nézte, legszívesebben megtapogatta volna, megemberesedett, válsodott fiának minden porcikáját Valló Boris, mint annak idején Kijev egyik szállodájának szobájában.

Nem tudták elhithetni anyai ösztönével kisebbik fia mind sűrűbben sorjázó, semmitmondó levelei, hogy minden rendben; megőszült, beleőrült volna, ha id. Vallóval nem ülnek vonatra, utaznak el a fiúkat meglátogatni. Sokkal nehezebben – nem volt elég a kanna bor, az öt szál kolbász: kérvényt kellett íratniuk –, de végül elengedték egy éjszakára a laktanyából, kezeibe foghatta, megtapogathatta okával fiának a testét fürdés után. Janika csíkolásnak fogta fel, majd játszva bemutatott negyven

fekvőtámaszt, hogy végre elhiggye az anyja: kutyabaja sincs, közelébe sem járt a felrobbant atomerőműnek.

Vallóné a konyhaajtó kilincsét fogta, a szomszédék Bécikéjét készült megkérni, hogy biciklizzen ki a téglagyárba Péter bácsi után: hazajött a fia, itthon van Janika! Nem tudta volna megállni, hogy ne nézzen vissza a Kati mama mellett ülő, nagyanyja aszott, ráncos kezét szorongató drága fiára. Két évig nem volt itthon, nem láthatta mosolygó tekintetét. S ekkor, igen, mikor visszafordult, szembesült először Vallóné kisebbik fia fénye- vesztett barna szemével.

Valló Pétert munkahelyén érte utol a hír, pont akkor, mikor tele volt panasszal; szeretett volna mind közelebb férkőzni a kenyeret szeletelő szép Maca kerekded fenekéhez, babaarcához, ajkához... Hogy megsejtette-e lesz-veje valós szándékát hájas Varga, vagy csak azért krákokott, állt jó ideig némán a konyhaajtóban, hogy fokozza az átadott telefonüzenet kiváltotta hatást – nem tudni. Péter egy pillanatig sem töprengett rajta. Öröme határtalan volt. Összevissza csókolta szép Macát, megölelte Vargát, s ez egyszer nem elfogadta, elvárta lesz-apósától az ingyen fuvar. Nesztelenül siklott a kocsí, hangtalanul ült a kormánynál hájas Varga, Valló Péter szíve lüktetett hangosan, egyre szaporábban az izgalomtól.

Megemberesedett?

Sokat változott?

Valóban nincs semmi baja?

Lesz-apósa nem hagyta magát unszoltatni, becsábítani a házba – azzal hajtott el, hogy reggel érte jön. Péter remélte, hogy együtt, mármint a nagy család... izé... De amint egy pillanatra elfordult a kocsitól, azonnal felhagyott hájas Varga kérlelésével: Ducskó a kapu előtt kuporgott. Nem tudta mire vélni a dolgot: „Csak nem apám öntött fel idő előtt a garatra, csinálja odabent a cirkuszt?!” Keze ökölbe szorult, teste reszketett az idegtől. „Adok én neki hőbörgést!” – sziszegte, s akkora svunggal tárta ki a vaskisajtot, hogy szegény kutya inkább elinalt, mintsem követte volna a gazdáját.

Valló Péter berobbant, szétfroccsmentette indulata hevét a konyhát megülő komor, rideg hallgatásra. Janika, ellentétben a szobából kihozott, megterített nagyasztalt körbeülő családdal, rokonsággal, hálás pillantásokat vetett felé. S úgy ölelte, olyan hosszú ideig veregette bátyja vállát, fogta két kézre jobbját, mintha ezer esztendeje nem látták volna egymást. Megmenekedett. Kiérezte – hogyne érezte volna ki! – Péter öccse ragaszkodásából a védtelenségét. Tudta, mi a dolga, meg kell védenie Janikát, de minden áron, a kérdezősködőktől. Elég volt mára!

Péter öccse mellé ült, s úgy hordozta körül a tekintetét, mint áldozatát bűvölő kobra. Csoda, hogy örömteljesre sikerült az este, énekeltek, mulattak? Jancsi bácsi hazabiciklizett a citerájáért, s talán még soha nem cifrázta úgy a nótákat, mint akkor. Rezegtek az ablaküvegek, mozgott a ház. Legényest táncolt csonkos Béla, csattogott egykeze a lába szárán. Aztán Ágnes nénét vitte táncba, lassút forogtak, amolyan öregeset. Kati mamának nagyon tetszett, nevetett, mikor Béla az Ágneset magához húzta. Előbb kellett volna! Csípje kánya, hej, ha mulat az ember, nem kísért a múlt! Vagy mégis?

„Anyja, apja, öcsém; Kati mama, Jancsi bácsi és csonkos Béla, a távoli rokon” – tartott magában névsorolvasást Valló Péter a daloló, tapsoló, lábával doboló Janika mellett, mert nem tudni, miért, eszébe jutott néhai szomszédasszonya, a férfinadrágot hordó, mahorkát szívó Bakos Juci. De nemcsak felrémllett előtte: azt várta, hogy a következő pillanatban kinyílik az ajtó, s kezében egy üveg vodkával belép a konyhába. „Ácsi, cigány, én fizetem a nótát!” – rikkantja, s úgy lecsapja az üveget az asztra, hogy belerezegnek a poharak. Juci azonban nem jött, a vágykép helyére egy sejtés feszkelte be magát, tette Péter arcát a konyhában uralkodó feneketlen jókedv dacára még szomorúbbá. „Nem – hessegette el a gondolatot –, miért ne mulathatnánk mi még így együtt!?” A rossz előérzet erősebbnek bizonyult. Hiába döntötte magába egyik felest a másik után, sajgó szíve maga alá gyűrte bizakodását. Szerencsére nagybátyja kesergő nótába kezdett, ami illet Péter fátyolos tekintetéhez, sírással küszködő hangjához: „Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok, a szegény legénynek utat mutassatok....”

* * *

Papíron a hétfői nap munkaszüneti nap volt a saslikozóban. Nem váltásban dolgoztak, mint a konyha szakácsai. Ott hajnali öt óraker már javában folyt a munka, a fehérköpenyes szakácsok nagy, hatplattos elektromos spór mellett álltak, főtt a teavíz a kondérban: készült a turisták reggelije. Száz-százhusz személyre főztek naponta háromszor. Este, miután a turisták megvacsoráztak, a pincérlányok letakarták fehér abrosszal az asztalokat, és felhangolta hangszereit a kis pódiumon helyet foglaló zenekar – vendéglői konyhaként működtek éjfélélig. Orosz szokás szerint először az idényjellegű salátás tálakat hordták fel az asztalokra a feketeszoknyás, fehérköténykés, fityulás pincérlányok, csak aztán szervírozták a megrendelt csstít vagy borscslevest, kirántott húst vagy fasírtot sültburgonya és rizs, ritkábban tarhonya körettel. Gulyást

is főztek – marhahúsból készült pörköltet –, hadd szerepeljen neve az étlapon, ha már a személyzet zöme a környező magyar falvakból verbuválódott. Hogy miért, nem tudni, de hájas Varga többször elpanaszolta a saslikozóban, hogy hiába készítette el a szakácsokkal a bográcsgulyás, a halászlé, a töltött káposzta árkkalkulációját, sőt, a feletteseivel jóvá is hagyatta – a vendégek nem kértek a drága ételekből. Nem, mert nem azért foglalták le napokkal előre az asztalokat, hogy végigkóstolják a konyha ingyencégeit, hanem azért, mert ráuntak a városi éttermek bág-yatag romantikájára. Mulatni akartak, még hozzá szabadon; dözölni, mint a régi szép időkben. A nyaralótelep éttermében megtehették, hiszen ott nemcsak a személyenként megengedett kétszáz gramm vodkát szolgálták fel a pincérlányok: annyi sört ihattak a limonádés üvegekben szervírozott házi borra, amennyi beléjük fért.

Az étterem egész évben üzemelt. Valló Péter a telep bejárati kapujának portásfülkéjéből sokszor bámulta széles, sötétítő függönyökkel letakart ablakait. Szezonzárástól kezdésig ugyanis négynaponkénti váltásban kapuőr és gépkocsi-felvigyázó, s ha kellett, hólapátoló volt, nevetségesen kevés havi fizetésért. Igaz, a Volgák, a Samarák tulajdonosai kezébe nyomtak két-három rubelt, ha előzékenynek mutatkozott, szélesre tárta kocsijuk előttük a parkoló kapuját. Az így keresett pénz azonban égette a markát, lehúzta a zsebét – egyáltalán nem volt hálás lesz-apósának azért, hogy... bicebócat csinált belőle. Nem nyomorék ő, hogy kegyelemkenyérre szoruljon, s nem muzsik, aki már azért is hálás, hogy hajbókolhat! De mit tehetett? Mivel, hogyan tudott volna úgy változtatni a sorsán, hogy ne csak neki, a családjának is jó legyen? „Sehogy” – adta meg magának választ. Ha ott hagyja a kapuőrséget (ráadásul Pannit), elvész a nyári keresete, pont akkor nem tudja majd segíteni őket, mikor a legjobban rá lesznek utalva a pénzre.

Öccse betegségére – nem kevés pénzért – a városi klinika egyik orvosa ilyen, a másik olyan terápiát javasolt, Janika viszont szemlátomást sorvadtt, már alig bírta kiegyenesedni. „Professzorhoz kell vinni Leningrádba vagy Moszkvába, olyan intézetbe, kórházba, ahol sugárfertőzött betegeket gyógyítanak” – súgta meg Vallónénak egy Péternél alig valamivel idősebb orvos, s addig telefonált, rendezkedett, míg várólistára nem vették Janikát az egyik moszkvai klinikán.

Jancsi bácsi háromezer rubelt adott a mind búskomorabbá váló id. Vallónak fia nyár elején esedékes gyógykezelésére. Csonkos Béla a házát tette eladóvá azzal, hogy bőven elférnek Ágnes nénével egy fedél alatt. „Isten majd megjutalmaz!” – utasította el mogorván Valló Boris könnyes

hálálkodását. Ágnes néne pénz híján a ház körüli munkát vállalta magára. Vallóné így másnaponta beutazhatott a városba beteg fiával gyógytornára, masszázra és iszappakolásra; a fiatal orvos felírta injekciókra, kezelésekre, hogy ne romoljon tovább az állapota; ne gyengüljenek, sorvadjanak el végzetesen Janika hát- és derékizmai a nagy utazás előtt.

... A hétfői nap kisvasárnap volt a saslíkozóban. Magában hordta a szabadság illúzióját, a lehetőséget, hogy Valló Péter maga döntse el, megy-e munkába vagy sem. Nem kaphatott megrovást azért, hogy délig heverészget az ágyában, mint ahogy vállveregetést sem, ha megbízható munkás hírnevét öregbítendő, nyolc óraker (nem hatkor, mint egyébként) felült a kerékpárjára, s elkerekedett a munkahelyére. Persze hogy kibiciklizett, a hétfvégék vendégseregének kiszolgálása megkívánta a rohammunkát, némely napi teendő elodázását. Először a vasoszlopos, süvegtetejű sütőhelyen tett rendet; kitisztította a telegyült hamuhullót; lesmirglizte a derékmagas, három téglá széles tűztér samott-tégláira rakódott kormot, zsíros koszt; slaggal felmosta a betonpadlót, közben legfeljebb arra gondolt, milyen jól döntött, hogy eljött a munkába. Szép Maca csak a konyhát tenné rendbe, az esedékes fél disznó kicsontolatlan húsa feldarabolatlan maradna. Páclé sem készülne, s meglehet, szezon végéig nem érnék utol magukat, állandósulna a rohanás. De nem csupán ezért végezte odaadással a dolgát egész délelőtt: a hétfői napokon megkapta munkájához azt a picike pluszt, amire egész héten vágyott – a csendet, nyugalmat. Nem kellett rohangálni, kapkodni, túrni a türelmetlenkedő vendégek hangos elégedetlenkedését. Ráérősen fertőtlenítettek, súrolták ki a fazekakat, mosták le a konyha csempefalát szép Macával, s olyan összehangoltan, magától értetődő munkamegosztással, hogy tanítani lehetett volna.

Mit ad isten, bátyja unszolásának engedve Janika is egy hétfői napon tette tiszteletét a nyaralóhelyen. Péter és Maca éppen a hagymapucolást könnyezték, siratták nevetve a saslíkozó egyik asztalánál, mikor belépett a placcra. Hogyne vette volna észre Valló Péter, hogy öccse megtorpant, sarkon fordulni készült, mint aki rádöbben: eltévedt, rossz helyen jár. Azon nem gondolkodott, hogy a hangos jókedv, netán Maca szépsége készítette visszakozásra Janikát; eléje sietett, megmarkolta a csuklóját, elhallgatta szabadkozásait, erővel odavezette az asztalhoz. Szép Maca a legbájosabb mosolyával fogadta, biztatta leülésre a váratlan vendéget. Aztán limonádéért futott, kávéhozott, maréknyi desszertcsokoládét a pavilonjából. Csinos, fehérköpenyes alakját búvkörébe vonta a saslíkozó mellett sorjázó platánfák levelei között átbúvó délelőtti verőfény. Tüne-

ménynek tűnt – mondaná a költő, de mert Péter nem volt az, a Maca babaarcán hagymapucolás okán még le-lepergő nagy könnycseppeket sem hasonlította igazgyöngyhöz. Ő nem.

– Mi leszel, ha nagy leszel? – kérdezte váratlanul Janikától szép Maca.

– Harmadik besorolású motorszerelőként szereltem le a katonaságtól – hangzott a válasz.

– Csak? – kérdezte, játszotta a csalódottat, csücsörítette ajkát édesre az asszonyka.

– Öt évet kell ledolgoznom egyhuzamban és jól ugyanazon a munkahelyen, hogy magasabb bérosztályba soroljanak – magyarázta Janika, s némi töprengés után még hozzáfűzte: – De ha elvégzek egy tanfolyamot, és jelesre teszem le a mestervizsgát, három éven belül garázsfőnök lehet belőlem.

Péter eleddig nem tapasztalt – megértő? hálás? szeretetteljes? – mosolyt látott átsuhanni munkatársnője arcán. Érthetett belőle. Öt hónap, három hét és három nap alatt nem sikerült elérnie, ami öccsének öt percébe se került. Semmi kétség, Janika elnyerte szép Maca... tetszését!

Péternek szüksége volt a lélekjelenlétére, hogy leplezni tudja meglepettségét, csalódottságát, hogy ott ne hagyja a tekintetükkel egymásba fogódzó újdonsült szerelmeseket. Szerencsére a konyha mögötti fagyalbokrok közül előbukkant Lajcsi pincér, szabadnapos öltözékében. Vendégei közül sokan talán föl sem ismerték volna a márkás sportcipőben, nadrágban, trikóban lézengő pincérüket. Sok mindennel próbálkozott Lajcsi, hogy elüsse a hétfői napok unalmát, de sportruhája az ide-oda kóricáláshoz passzolt leginkább. Hol a fagyaltozóban tűnt fel, hol a bárban; az étterem konyháján, és folyton a hétfői napok elmaradt borralalói miatt panaszkodott. Potyán nyekereg; idomítja a bolháját; kergeti a farkát, és hasonló bemondásokkal próbálta oldani a sirárait követő hosszú csendet. Csoda, hogy végül mindig a saslikozóban kötött ki? De abban a pillanatban Péter kifejezetten megörült neki; annak, hogy nem lett belőle felesleges harmadik szép Maca és Janika mellett.

A vérbeli pincér tíz méterekről, szempillantások alatt felméri a rendelni készülő asztaltársaságban uralkodó hierarchiát, a fizetővendég lelkiállapotát. Hogy rongyrázásra készül az illető, vagy csak egy balek, akit a társaság egy megünnepelni méltó esemény kapcsán arra kényszerít, hogy kinyissa a pénztárcáját. Az előbbi felfelé licitál, azt kívánja, hogy mindenképp a legjobbat, a legdrágábbat szolgálja fel, az utóbbi lefelé, beérné a konyha tagnapi maradékával. Hogy végül mindkét társaság egyazon

ételeket eszi, italokat fogyasztja?! Istenkém, a lényeg az, hogy a vendég elégedetten távozzon! Hálás legyen azért, hogy sikerült mindenből a legjobbat, legdrágábbat megkapnia; még hálásabb azért, hogy sikerült egy csomó pénzt megspórolnia.

Lajcsi pincér mestere volt a szakmájának. Mire sem várt, befordult a vasajtóval zárt kamrába. Konyakkal tele limonádés üveggel a kezében ült le az asztalhoz. Miután teletöltötte itallal a kávéscsészéket, a magával hozott poharat, végre megszólalt:

– Igyunk!

– Mire? – kérdezte Janika.

Lajcsi elkomorodott. Tudott dolog volt, hogy van szép két gyereke, tanítónő felesége, s akkora háza a város egyik hangulatos kis utcájában, mint ott senkinek. A rejtély az volt, miért nem járt haza! Egész szezont alatt a mosókonyhának, fehérnemű-raktárnak berendezett nagy faház számára fenntartott szobácskájában lakott.

– A szerelemre – felelte elcsukló hangon.

– A szerelemre! – nyelt nagyot Valló Péter, majd magába döntötte az italt.

Janika aznap sok mindent megtudott a nyaraló hétköznapi életéről. Miközben négyesben bejárták a nyírfaárnyas, hosszan elnyúló telepet; beültek ebédelni az étterembe, fagyaltozni a nagy pavilonba, kávézni a bárba – bátyja megállás nélkül beszélt, magyarázott. Elmondta, hogy a turistacsoportok Murmanszkból és a Fehér-tengeri kikötővárosból, Arhangelszkből érkeznek, s tizennégy naponként váltják egymást. Hétfőn és csütörtökön kirándulni viszik őket Ikarus buszokon. A Kárpátokba, a munkácsi feketepiacra, mert voltaképpen nem a hegyeket bámulni jönnek Kárpátaljára – arra ott a Kaukázus –, hanem Cseh-szlovákiából, Magyarországról származó menő cuccokat vásárolni. Meg... igen, kétszobás, szobánként négyágyas finn típusú faházakban laknak, s olyan fehér a bőruk, mint a meszelt fal, és nem leburnul, hanem lilára fő, ha kifekszenek a napra. Nem csoda, a sarkkörön túlról meg a tundra övezetből érkeznek, ahol világosak az éjszakák, no meg a nappalok is, ugyebár.

„Beszerzőnk mázaszám vásárolja fel a környező kolhozokból a gyümölcsöt, szamócától kezdve a gyöngyszőlőig, de nincs az a mennyiség, amit a turisták ne bírnának megenni, mintha...” – szakította félbe magyarázatát, fordult hátra Péter a faházikók között kanyargó, saslikozóba vezető betonjárdán, hogy bevárja a lemaradozókat. Azt már elkönnyvelte, hogy Lajcsi pincér a kuglizóban maradt: javában kártyázik, lapot kér tizenkilencre, de hogy Janikáék eltűntek mögüle, ott és akkor

számára felért egy arculcsapással. A féltékenyég, a lilaszemű szörny végre becserkészte, üstökénél fogva ragadta meg Valló Pétert. Józan esze azt súgta: öccsének miért ne járna a jóból, meg egyáltalán, miből gondolja, hogy neki bármi köze lenne szép Macához!? De válasz helyett inkább azon évdődött, hogy munkatársnője pofára ejtette, orránál fogva vezette, becsapta, odaadta magát az első... Itt megint Janikára gondolt, hogy a testvére; büszkélkedhetne vele, hogy milyen könnyen levette a lábáról a környék legszebb asszonyát. „Beleköpött a levesembe” – motyogta mégis, hergelte indulatát egészen a saslikozóig.

„Katicából mi lett?! Kétbőröndös szajha!” – engedte szabadjára csapkodó, köpködő dühét a sütőhely rejtekében. Aztán arra gondolt, első szerelmének rendesen kijutott. Sajnos. Lejjebb és lejjebb adja, legutóbb egy rakodómunkással, egy trógerrel lakott együtt. „Megtudja még Maca, hány hét a világ – fenyegetőzött, ropogtatta a szavakat a következő percben: – Két bőrönddel könnyű besétálni mások életébe, de nem lehet, nem ám, büntetlenül kihátrálni!”

Janika és szép Maca enyelgéséből valóban nem lett love story. Péter öccse eljött még párszor a nyár folyamán; bezárkóztak nevetgélve az édesseget, üdítőt árusító kis pavilonba Macával. Ám ahogy a betegsége miatt Janika kezdett elmaradozni, úgy ritkultak az asszonyka utána érdeklődő kérdései. „Ennyi, és így?!” – értetlenkedett Valló Péter nemegyszer, miközben gyűlölködő pillantásokat lövellt a konyhában sürgő-forgó szép Macára. Olykor kevés hiányzott ahhoz, hogy kimondja: minden nő egy nagy K... Nem a szemérmesség, hanem érthetetlen, értelmetlen, százszor megbánt féltékenykedésének emléke tartotta vissza mindannyiszor attól, hogy szemébe vágja a kis... szukának a hűtlenségét, számon kérje rajta öccsének tett ígéreteit: a szívből-t meg az örökké-t.

A hétfő apránként gyásznapp lett a saslikozóban. Két egymástól elidegenedő, másikat meggyűlölő ember fuldokolt a töméntelen tennivalóban. Szezonzáráskor Varga a kimerültségnek tulajdonította lesz-veje és szép Maca torzsalkodását, csip-csup ügyekben kiobbant parázs veszekedéseiket. Az új szezonból eltelt pár hét történései azonban nem tévesztették meg – tudta, még egy nyarat nem húznak ki együtt.

„Ha elkezdeném firtatni a múltat – ráncolta homlokát a saslikozó előtt sokszor hájas Varga –, felemlgetném példaértékű, összehangolt munkavégzésüket: olaj lenne a tűzre, a végén én lennék a bűnbak. Nem ok nélkül. Péter az ígéretemet kérné számon, Maca meg... sok mindent. A pártoskodás nem megoldás. Kútba eshet az őszre tervezett lakodalom; vagy ami rosszabb, ki talál derülni, ki valójában az apja szép Maca gyer-

ekének. A pártkönyvembe kerülne, elveszteném a beosztásomat... Áh, előbb-utóbb csak bedobja egyikük a törölközőt!”

Valló Péter kilenc óra körül indult hazulról, tíz órára ért a munkahelyére. Kerékpárját betolta a konyha mellé, nem hagyta a kapu melletti tárolóban. „Az ügyeletes régóta kerülgeti Marcsát – vélte –, és amilyen sok az esze, még képes ellopni valakivel, hogy bevágódjon az asszonynál. Ellenem vannak egytől egyig! Lesz-apósom, Lajcsi pincér... Az öreg Ignác direkt a sütőhely előtt kupacolja fel az összesöpört szemetet!”

Nagyot csörrent a biciklicsengő, mikor nekitámasztotta – mit nekitámasztotta: odahajította! – kerékpárját a konyhaépület hátsó falához. Nem kellett volna eljönnie! De hagyta, hogy beleneveljék a kutyaszuszt, szolgálát csináljanak belőle. Miért... „Miért nincs nyitva a konyhajtó?! – kérdezte fennhangon, s folytatta ingerülten: – Hol kellett magát, riszálja fenekét a kis szuka!? Miért nincs kitakarítva, a hétszentségit?! Így könnyű két helyről szedni a fizetést, húzni a sápot!”

Időbe telt, míg kissé megnyugodott, átöltözött fehér nadrágba és köpenybe; ráerőszakolta a slag végét a konyhai csapra. Akkurátusan, centiméterről centiméterre haladva csapatta vízszaggárral a sütőhely betonpadlóját. Hogy a fehér samott-téglákat vastagon üli a korom, a zsíros kosz, nem érdekelte – már nem. Megvolt a neve annak, hogy dolgozik; megbízható munkaerő, nem rajta múlik, hogy nem csillog-villog a saslíkozóban minden. A rest kaszni a hibás, a Marcsa! „Igaza volt Panninak, nem kellett volna hinnem a beképzelt hisztérika vigyorainak – sajnálkozott, dohogott magában. – Még hogy kedves, megértő!... Magyar tévéből ellesett fogasztareklám, trükk az egész – gyönyörűséges mákvirág a Maca!”

Tíz, húsz, netán harminc perc telt el? Valló Péter az alkalomra várt, a pillanatra, hogy végre a konyhában matató munkatársnője vigyori arcába vágghassa az örömhírt: megjött a távirat, öccse és a szülei holnapután utaznak Moszkvába. Száz – mit száz: ezer – százalék, hogy Janika meggyógyul. „Bőgjön a szuka, tépje a haját kínjában!” – kívánta, és előre dörzsölte a tenyerét.

Először lesz-apósa futott be, húzta át szándékát. Főnökszemmel nézett körbe a saslíkozóban: cöccögött, hümmögött, aztán szó nélkül elment. Hájas Varga után Lajcsi pincér tűnt fel vadiúj sportruhájában. Nem csoda, hogy ráuntak, hamar kiutálták a többi kereskedelmi egységből. Fél órákat siránkozott néhány vacak, elmaradt rubel miatt, miközben, még ha osztzkodnia kellett is Vargával, simán megkereste a havi ezer-ezeröttszáz

rubeljét a dugi piával. Pofátlan – szándékosan veszít némi aprópénzt a kártyán, hogy sajnálatni tudja magát!

Lajcsi nem nézett se jobbra, se balra, meg sem állt, míg Péter mellé nem ért. Szórakozottnak látszott, először dobolt, nemsokára azonban végighúzta ujjait a kormos, mocskos samott-téglákon.

– Ez mi? – kérdezte kajánul magasba emelve a mutatóujját.

– Semmi – felelte Péter, majd teljesen véletlenül megrántotta a slagot, vizet fröcsentett a pincér márkás sportnadrágjára, -cipőjére.

– Finomabban nem lehet? – szisszent fel Lajcsi, majd kihátrált a sütőhelyről.

– Van itt főnöknő, nála a panaszkönyv! – válaszolt Péter durván, kurtán.

– Te ne tudnád: egy maffia vagytok!

– Honnan szeded ezt, kicsoda állít ekkora... marhaságot?!

– Panni.

– A kis... – emelte a hangját Lajcsi pincér; eltorzult, elkékült az arca, de erőt vett indulatán, nem mondta ki, amit akart. Nagyon akart.

A következő percben talán fejcsóválva eltűnt volna a fagyalbokrok között, ha... Ha a saslikozóban történt események láncolatát nem szakítja meg egy sovány, a folyópart felől lélekszakadva rohanó emberke. A két-három számmal nagyobb gumicsizma vésztióslón klattogott a lábán, ahogy elhaladt a placc előtt. Horgász lehetett, valaki a folyóvizet olykor hiába ostorozó pecások közül, vagy az ártéri kaszálókon, gulyalegelőn reggelenként kószáló gombaszedők egyike. Rémült tekintete, megrökönyödött arca egyedül arról árulkodott egyértelműen, hogy a töltésen túl jóvátehetetlen dolog történt.

A születés pillanatát nemcsak az élet várja türelmetlenül, a halál is ott sertepertél a szülőszobában a bábaasszony vagy az orvos mögött. Termete mustármagnyi még, önbizalma legfeljebb feleannyi. Okkal sandít gyanakvóan, félve az újszülöttre – még egy vereséget nem élne túl. Csoda, hogy a könnyörületesség nem a kenyere?

Ha török, ha szakad: felül kell maradnia!

Hogy a folyóparti nyárfákról felrebbent varjúsereg sajnálkozó, gyászos károgása siratóasszonyok koporsó melletti halk pusmogásává szelídítette az átjáró hídként is szolgáló duzzasztógát vasoszlopainak közeit kitöltő ötcolos tölgfyfadeszkák retesze fölött alábukó víztömeg hangos morajlását, arról már mit sem tudott a vízbefűlt. Mert hogy valaki... végleg befűrdött, afelől az elrohanó emberke látványa nem hagyott kétséget. Pedig a parton tábla hirdette, hogy a gát mögött feltorlódott, tóyszerűen széles és szelíd

víztömeg nagyon veszélyes. A langyos felszín alatt öt-tíz fokkal hidegebb a víz – nem lenne szabad beleugrani, kivált felhevült testtel és részeg fejjel. S mégis, nem múlhatott el egy megveszekedett üdülőszezon sem anélkül, hogy ne lett volna két-három vízbefúlásos haláleset.

Férfi, nő, gyerek; öreg vagy fiatal: a halálnak nincs kora és neme. Mint ahogy az sem kérdéses, hogy néha borzalmas, lesújtó látványt nyújt. A miérthez lehetetlen megtalálni a választ. Istenem, miért kell egyeseknek idejekorán, ostoba módon meghalniuk?

A tragikus vég kétszeres halál. Híre hallatán a döbbenet hosszú perceit a „minden hiábavalóság!” érzése követi.

Az idő megállni látszott a saslikozóban. Valló Péter esetében bizonyosan. Értelmüket veszítették a mozdulatai, a gondolatai – semmi, de semmi nem tűnt magától értetődőnek. Se a nap az égen, se a placcon papírfecnit terelgető szellő. „Mit keresek én itt?” – kérdezte magától.

– Egy hülye megint vízbe dőglött! – hagyta el a durva kijelentés Lajcsi pincér száját, amint elhalt a vészjósló csizmaslattyogás. – Csinálja nekünk a baszdmeget!

Nemcsak a konyhából előrohanó szép Maca kezéből esett ki a tör-lökendő, Péter is felocsúdott: velejéig hatoltak a pincér kegyetlen szavai. Keze ökölbe rándult; görcsösen markolta jobbjobban a slagvéget.

– Hogy-hogy nekünk?! – kérdezte Maca meghökkenően.

Öt perc telt el, vagy inkább tíz – a jogos kérdést megválaszolatlanul hagyó Lajcsi pincér rég a folyóparton állt, a többi bámészkodóval együtt a bűvárokra várt –, mire Valló Péter megmozdult, s az ajtó előtt döbbenben álló munkatársnőjét óvatosan kikerülve, elzárta végre a konyhai vízcsapot.

Csönd. Hosszú csönd. Kínzó némaság. Valaminek csörömpölve leesnie, nagy robajjal feldölnie, fülsiketítően bömbölnie kellett volna ahhoz, hogy oldja a folyó irányából a saslikozóba beszüremkedett, fokozódó feszültséget. De nem. Szép Maca nesztelenül lépett, vigyázva rakta ki a büfé ablaka mögé a „Leltár miatt zárva” táblácskát, s oda-vissza óvatoskodó, fehérköpenyes alakja sem volt több egy elmosódó foltnál – teljes súlyával könyökölhetett az ég felhőtlen rideg kékje a saslikozó haragos zöld hátterén. Csak sejteni lehetett a platánfák lombja mögött az éltető nap sárga tűzgolyóját; remélni, hogy a placc szürke betonján idővel megrövidül a fák hosszú, összefüggő, rezzenéstelen árnyéka.

Az idő azonban állni látszott. Valló Pétert a Kati mama halálos ágyánál eltöltött órákra emlékeztette. Se kezdetük nem volt, se végük. Helyesebben, kezdetük jelentette a véget, végük a kezdetet, az új... időszámítást,

ahogy mondani szokták. Bár Kati mamának tudatosítható fogalmak nélkül is könnyű halála volt. Észrevétlen lobbant el, mint a tövig égett gyertya lángja, mégse maradt világosság nélkül a szobája. Talán azért, mert nem kapaszkodott mindenáron, szánalmat kolduló emberroncsként az életbe, mint a néhai szomszédasszony, a Juci. Csodapilulák és doktorok nélkül – legfeljebb vizet kért –, csendben várta az elkerülhetetlent, szép emlékét testálva az ágya mellett álló fiaira, unokáira, rokonaira.

Amint szép Maca leült Péterrel szemben a konyhához legközelebb eső asztal mellé, valóban megállt az idő a saslikozóban.

Valló Péter hiába kotorászott cigaretta után a zsebeiben. Kezdet és vég... Érezte, az istenit, előre megérezték szép Macával tegnap este – nem lenne szabad... Nem lett volna szabad Lajcsi pincérnek még öt üveg, limonádés palackokba áttöltögetett konyakot eladnia a hármasszalnál mulatozó lenszöke hajú murmanszki fiúknak! Száz – mit száz: ezer! – százalék, hogy azok egyike fulladt a folyóba!...

Nagy, nagyon nagy ürességet érzett ott, legbelül. Megmásíthatatlan, gyorsan cikázó, sajgó emlékképekké hullott szét egész addigi élete.

